

Advies SARC - Algemene Raad

Brussel, 9 mei 2011

Advies Conceptnota *Kunst verandert!* Inhoudelijke vernieuwing deeltijds kunstonderwijs

Op vrijdag 4 maart 2011 keurde de Vlaamse Regering *Kunst verandert!* goed, de conceptnota rond inhoudelijke vernieuwing van het DKO.

In het najaar van 2011 wordt een volgende nota uitgebracht waarin het raamwerk van de financiering, de personeelsgevolgen van de hervorming, de opdracht ten aanzien van leerplichtonderwijs en regionale samenwerking nader zullen worden toegelicht.

De ingangsdatum van het 'niveaudecreet DKO' is voorzien op 1 september 2013. In het begin zullen er allicht nog enkele overgangsmaatregelen zijn en de hervorming gebeurt wellicht gefaseerd.

De SARC Algemene Raad werd per brief van 8 maart 2011 om advies verzocht. De raad bereidde zijn advies voor in een werkgroep waarin leden van de Sectorraad Kunsten en Erfgoed en de Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk vertegenwoordigd waren. Deze werkgroep kwam samen op dinsdag 26 april 2011. De SARC Algemene Raad keurde het advies via een schriftelijke procedure goed.

Advies

Noodzakelijke herbronning

De voorliggende conceptnota bouwt verder op denkwerk dat vanaf het najaar 2007 in gang werd getrokken door de 'werkgroep inhoudelijke vernieuwing DKO' dat eind 2008 resulteerde in het rapport *Verdieping/Verbreding*. Meerdere werkgroepen en commissies werkten hier nadien op door. De raad apprecieert deze doordachte aanpak.

Deze nota is dan ook een goede basis voor de noodzakelijke herbronning van het deeltijds kunstonderwijs in Vlaanderen.

De nota vertrekt vanuit twee sterke en ambitieuze centrale doelstellingen, namelijk het organiseren van artistieke opleidingen voor de 'actieve cultuurparticipaat' en het bevorderen van kunst- en cultuureducatie in het kleuter- en leerplichtonderwijs. Voornamelijk de eerste doelstelling komt in de huidige nota aan bod, de tweede doelstelling zou verder worden uitgewerkt in een volgende nota.

Verskillende voorgestelde elementen van de nota zijn van grote waarde en dito belang voor de actualisering van het deeltijds kunstonderwijs. Zo melden we onder andere:

- de gelijke instapregeling qua leeftijd voor alle domeinen;
- het loskoppelen van graden en leeftijd;
- de domein-overschrijdende invulling van de eerste graad;
- de flexibele organisatie van de studietijd;
- de voorziene actualisering van het opleidingsaanbod waardoor op nieuwe stromingen zowel als op andere culturele impulsen kan ingespeeld worden;
- het modeltraject naast het (eventuele) specifieke traject voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften;
- de verschillende leeractiviteiten en werkvormen;
- de aandacht voor de doorstroom na het deeltijds kunstonderwijs.

Aanpakken van probleempunten

Hoewel de nota *Kunst verandert!* een bijzonder ingrijpende hervorming van het deeltijds kunstonderwijs voorstelt, ontstaat bij het lezen van de nota toch de indruk dat er aan een aantal fundamentele (maatschappelijke) ontwikkelingen wordt voorbij gegaan.

1. Deeltijds kunstonderwijs onderdeel van globale visie onderwijsveld

De nota vertrekt voornamelijk vanuit de bestaande werking van het deeltijds kunstonderwijs en vanuit de doelgroepen die vandaag worden aangesproken maar gaat daarmee voorbij aan een globale visie op cultuureducatie in het volledige onderwijsstelsel en de plaats die het deeltijds kunstonderwijs daarbinnen inneemt.

Daardoor kunnen een aantal belangrijke vragen niet worden beantwoord aan de hand van voorliggende nota.

De eindtermen en de finaliteiten van DKO, HKO en KSO zouden duidelijk afgebakend moeten worden ten opzichte van mekaar. Zo is het voor de raad duidelijk dat het DKO (deels) gericht moet zijn op de voorbereiding op *de toegang tot* het hoger kunstonderwijs, maar er geenszins een toegangsticket *voor* kan betekenen. Communicatie tussen de instellingen hierover is essentieel.

De SARC Algemene Raad bevestigt dat de kerntaak van het DKO moet zijn om actieve kunstbeoefenaars op te leiden. De raad prefereert deze term boven 'actieve cultuurparticipant', een term die minder het 'zelf doen' weergeeft. Ook wijst hij de opleiding tot 'cultuurgangmaker' van de hand. Deze functie is binnen het onderwijsveld nog niet duidelijk en ze wordt nog niet algemeen als gewenst gezien. Het is volgens de raad dan ook voorbarig om het DKO deze taak toe te bedelen.

De raad zou de ideeën rond het deeltijds kunstonderwijs graag ingebed zien in een grotere visie op kunst- en cultuurbelevingen door kunst in de maatschappij. Ook al kaderen kinderen jonger dan 6 jaar niet in de onderwijsgroep, toch kan ook bij hen al creativiteit gestimuleerd worden. De invulling die in de nota aan de eerste graad wordt toegewezen wordt volgens de raad idealiter geïntegreerd in het kleuter- en lager onderwijs. Daar kan men immers drempelverlagend en oriënterend werken: het is nog steeds de meest democratische en toegankelijke weg en het zet bovendien geen extra belasting op de ouders. Er kan dan nog een instapgraad voorzien worden voor oudere leerlingen die deze basis niet gekregen hebben in het dagonderwijs.

De raad beseft dat een gefaseerde aanpak waarschijnlijk de beste methode is, maar wil toch duidelijk aanstippen dat een hervorming van het DKO slechts zinvol is indien er een

gelijktijdige, gecoördineerde aanpak is met de invulling van de samenwerking met het kleuter- en leerplichtonderwijs.

Dit zal verstandig aangepakt moeten worden. Voorbeelden uit het verleden hebben immers duidelijk gemaakt dat er zeer grote bedrijfsculturele verschillen bestaan tussen het leerplichtonderwijs en het deeltijds kunstonderwijs.

De SARC Algemene Raad mist een globale visie op het onderwijslandschap met een afbakening van doelstellingen en finaliteiten van de verschillende onderwijsinstanties, waarin de vernieuwde plaats van het DKO duidelijk is. Het ontbreken van een kader mag in geen geval als alibi worden gebruikt om na deze herpositionering van het DKO de afstemming en communicatie met het reguliere onderwijs niet verder te ontwikkelen.

2. Docenten vormen de spil van de hervormingen

De geplande hervormingen kunnen maar in de praktijk gebracht worden door de directeurs, leerkrachten, onderwijsinstanties zelf. Sinds enkele jaren – over deze hervormingen wordt immers al een tijdje gepraat – hebben een aantal instellingen al heel wat aanpassingen doorgevoerd wat betreft lokale samenwerking, het bereiken van diverse doelgroepen, de manier van lesgeven en zo verder. Daarbij blijkt het enthousiasme en de aanpak van individuen echter al te vaak doorslaggevend of zelfs de enige motor. Indien de ideeën uit de conceptnota een echte verandering op het terrein willen teweegbrengen, dan moet er zeker ook werk gemaakt worden van (een attitudeverandering bij) de lerarenopleidingen en moeten ook de nodige tools en bijscholingsmogelijkheden geboden worden aan het huidige lerarenkorps.

De appreciatie van actieve kunstbeoefening hangt sterk af van de wijze waarop de leerkracht doceert. Het blijft dan ook erg belangrijk dat er goed wordt afgestemd tussen DKO en HKO in verband met de te verwerven competenties als leerkracht DKO. De raad beveelt bovendien aan om verplichtingen op te leggen in het kader van bijscholing en navorming, die de competenties van het personeel in de hand werken.

De raad leest nergens in de conceptnota hoe men hierop wil inzetten. Het is echter belangrijk hier nu al een visie rond te ontwikkelen, temeer daar de volgende nota zal ingaan op het financieringsraamwerk.

De SARC Algemene Raad vraagt een grondige uitwerking van de opleiding voor docenten, zowel de opleiding van toekomstige docenten als bijscholing van het huidige lerarenkorps.

3. Netwerking moet het geheel dragen

Naast de aansluiting met het reguliere onderwijs is lokale verankering en aansluiting met het (lokale) culturele leven een belangrijke functie én methode voor het deeltijds kunstonderwijs.

3.1 Samenwerking tussen academies onderling en regionale samenwerkingsverbanden

Men wil het DKO profileren als één geheel waarbij er crossovers kunnen gemaakt worden tussen verschillende opleidingen. Dit betekent evenwel niet dat elke instelling alles zal moeten aanbieden. Zullen in de toekomst fusies of een intense(re) samenwerking mogelijk zijn? Hoe zullen de academies gestimuleerd worden om met elkaar samen te werken op niveau van aanbod, docentenprofielen en vb. het uitwisselen van docenten met hun specialisaties? Twee boeiende principes, het specifieke traject voor getalenteerde leerlingen en de flexibele organisatie van de studietijd, zijn slechts realiseerbaar in grote instellingen

qua leerlingenaantallen en opleidingsaanbod. Zal hiervoor ook regiogebonden samenwerking mogelijk zijn?

Het DKO is bovendien ruim verspreid in Vlaanderen (momenteel zijn er 169 academies actief), maar er zijn ook nog heel wat witte vlekken waar in het recente verleden weinig aan verholpen is: in bepaalde regio's is het aanbod zeer ruim, in andere vrijwel onbestaande. De raad vraagt zich af of met het nieuwe decreet aan een specifieke spreidingspolitiek wordt gewerkt en kijkt uit naar het antwoord daarop in de aangekondigde tweede nota.

3.2 Samenwerking met en 'instroom naar' andere partners

In punt 1 werd al geargumenteed dat de inbedding van het DKO in het totale onderwijssysteem duidelijker afgebakend moet worden. Op eenzelfde manier is het de raad niet duidelijk wat volgens de conceptnota de positie van het DKO binnen de lokale gemeenschap moet zijn. Is het een school waar de actieve kunstbeoefenaar terecht kan voor artistieke opleidingen of wordt het een lokaal centrum voor vrijetijdsbesteding waar een dynamische wisselwerking tot stand kan komen tussen verschillende actoren in het culturele en sociale veld (de combinatie van beide is uiteraard wenselijk)?

Eén van de drie finaliteiten die in de nota naar voren wordt geschoven is de 'uitstroom kunstbeoefening vrije tijd', wat al suggereert dat leerlingen na voltooiing van hun opleiding, ook indien ze niet 'professionaliseren', verder willen met de opgedane kennis en competenties. Daarom is de (sociaal-)culturele sector de eerste logische partner, waarnaar leerlingen (tijdens of na hun 'loopbaan' in het DKO) 'instromen': de amateurkunsten of het sociaal-cultureel werk. En hoe kan de verhouding zijn met de particuliere markt, vb. private dansopleidingen?

Op het lokale niveau zijn er bovendien diverse actoren werkzaam die niet op de eerste plaats met kunsteducatie bezig zijn, maar die wel een belangrijke toeleidende functie kunnen vervullen. Een dynamische wisselwerking met o.a. jeugdbewegingen, verenigingen, organisaties van allochtonen, het lokaal integratiesteunpunt, bibliotheken, het (bijzonder) onderwijs, Brede School, cultuur- en gemeenschapscentra, cultuurbeleidscoördinatoren en de kunstensector is een na te streven doel.

De raad is er alvast voorstander van dat elke academie gestimuleerd wordt om samen te werken met het culturele veld van de gemeente/regio waarin men zich bevindt, dit ook in de vorm van inhoudelijke beleidsplanning. Het is belangrijk er samen met de andere actoren voor te zorgen dat er afspraken worden gemaakt omtrent infrastructuur, materiaal en gemeenschappelijke belangen. Om tot een geïntegreerde beleidsvoering te komen, dient samenwerking en complementariteit bevorderd te worden. De gemeentelijke overheid kan hierin een regierol opnemen door de mogelijkheden die het decreet lokaal cultuurbeleid biedt, vb. via de cultuurbeleidscoördinator en de cultuurraad. De raad hoopt dat het DKO zich hiervoor wil inschakelen.

De SARC Algemene Raad staat achter de intentie om het DKO te laten aansluiten bij het lokale culturele bestel en om regionale samenwerkingsverbanden te stimuleren en kijkt uit naar de vervolgnota hierover.

4. Verbreding van de doelgroepen

De SARC Algemene Raad blijft wat betreft de inclusie en diversifiëring van verschillende doelgroepen op zijn honger zitten. Dit aspect is niet los te bekijken van dezelfde vragen uit het reguliere onderwijs. Ook daar heeft men er trouwens nog steeds geen afdoende antwoord op kunnen formuleren. De raad vraagt een blijvende aandacht voor deze vraagstukken.

- Momenteel verlaten heel wat jongeren het deeltijds kunstonderwijs in de loop van de middelbare graad, een probleem dat niet opgelost zal worden door de oriëntatiegraad. Deze tieners hebben nood aan meer spelplezier, het plezier van het actief bezig zijn en creëren, aan aparte invalshoeken (die ze wel lijken te vinden in andere organisaties). De belangrijkste uitdaging blijkt immers de interesse. Het is de uitdaging om aansluiting te vinden bij jongeren en volwassenen die er heel andere opvattingen op nahouden dan de doorsnee academie over wat cultuur en kunst is. Het DKO minder als school doen ervaren zal zeker ook helpen voor de verbreding. Want als je het al moeilijk hebt met al die uren verplichte school, met welke motivatie ga je dan ook nog eens je vrije tijd aan een ander soort school wijden?
De begeleiding van deze jongeren en bovenal van docenten die weten hoe ze met deze leerlingengroep moet omgaan, moet goed begeleid en van binnenuit gestuurd worden. De hele vernieuwing van het DKO gaat ook best gepaard met een stevige communicatiecampagne.
- 'Hier stelt zich een probleem bij kinderen en jongeren uit gezinnen die weinig belang hechten aan of weinig vertrouwd zijn met kunst en artistieke opleidingsmogelijkheden. Zij worden vanuit hun onmiddellijke omgeving niet of nauwelijks gestimuleerd om artistieke competenties te ontwikkelen. De aanwezigheid van potentieel artistiek talent wordt niet herkend'.(p. 15)
Voor dit knelpunt wordt een structurele samenwerking met het kleuter- en leerplichtonderwijs als oplossing naar voor geschoven. De vraag hoe het deeltijds kunstonderwijs hierop zelf een antwoord kan formuleren, blijft onbeantwoord. De nota geeft nergens een antwoord op de vraag hoe de etnische, sociale en culturele diversiteit binnen het deeltijds kunstonderwijs kan bevorderd worden. De maatschappelijke waardering van het deeltijds kunstonderwijs zal in belangrijke mate afhangen van het antwoord op deze vragen. In de nota vindt de raad één suggestie terug: 'Opleiding en keuzemogelijkheden die aansluiten bij niet-westerse cultuuruitingen of bij jongeren(sub)culturen (cf. urban arts) kunnen bijdragen tot een meer divers 'leerlingenpubliek'.
Als het deeltijds kunstonderwijs echt de ambitie koestert om kansarmen en jonge allochtonen aan te spreken, dan is het aangewezen dat hier rond een visie wordt ontwikkeld binnen de nota *Kunst verandert!* Deze visie zal naast het aanbod ook de elementen personeel, bestuur, communicatie en prijszetting moeten omvatten.
- Het toegankelijk maken van het deeltijds kunstonderwijs voor personen met een handicap komt nauwelijks aan bod in de nota.
Ook in het nieuwe decreet zullen uitsluitend algemene bepalingen opgenomen worden 'om de invoering van maatregelen in een latere fase mogelijk te maken'. (p. 14)
De vrees bestaat dus dat alles bij het oude zal blijven en dat er onvoldoende inspanningen zullen geleverd worden om een echt beleid rond 'inclusie' mogelijk te maken. Binnen de ingrijpende hervorming van het deeltijds kunstonderwijs zou de ontwikkeling van een visie rond 'inclusie' toch een minimum voorwaarde mogen zijn. De nota dient op dit punt bijgestuurd te worden.

De SARC Algemene Raad vraagt een antwoord op de bekende vraagstukken rond inclusie, diversiteit en doelgroepenbereik.

5. Actief versus passief

5.1 Doorverwijzing 'passieve kunstopleidingen' naar sociaal-cultureel werk

De conceptnota verwijst expliciet door naar het sociaal-cultureel werk wanneer er wordt gesproken over het afbouwen van de 'zuiver passieve' kunstopleidingen. De SARC

Algemene Raad vraagt zich ook af of er voldoende garanties worden ingebouwd voor de koppeling met het lokale cultuur- en jeugdbeleid. Het blijft o.i. nodig dat het DKO op dit punt expertise blijft uitwisselen met de cultuurcentra, de bibliotheken, de verenigingen en vormingsinstellingen, het lokale jeugdwerk en de amateurkunsten.

De raad waarschuwt er ook voor dat dit niet mag betekenen dat reflectie niet in het DKO thuishoort. Men kan er de historische en inhoudelijke omkadering en inbedding niet volledig weghalen uit de lessen. Als men bedoelt dat leerlingen niet langer *uitsluitend* passieve kunstopleidingen zullen kunnen volgen, maar dat dit nog wel aan bod komt in functie van het actief beoefenen, kan de raad daar wel achter staan. De nota moet hierover duidelijkheid scheppen en in zijn besluit consequent zijn: wat is vb. de argumentatie voor het verschil in aanpak van 'Algemene muziekcultuur/luisterpraktijk' of 'Muziekgeschiedenis' ten opzichte van 'Kunstgeschiedenis en –actualiteit'?

5.2 Creëren versus reproduceren

In het algemeen vindt de raad in de conceptnota weinig aandacht voor het creatieve aspect. Vb. voor muziek is het artistieke proces en de creatie (t.o.v. reproductie) te weinig terug te vinden en wordt het accent veelal gelegd op het aanleren van technieken.

De raad vraagt daarom verduidelijking bij de passage op p. 12: 'De kernelementen van een artistieke competentie zijn het voorbereiden, realiseren en met een publiek confronteren van een artistiek product.' Is hierbij ruimte voor proberen, experimenteren, improviseren? Waar situeert zich het hele creatieve proces? Zit dit vervat in 'voorbereiden, realiseren en confronteren'?

De SARC Algemene Raad vraagt aandacht voor het spanningsveld tussen actieve en passieve kunstbeoefening/beleving doorheen de conceptnota.

Besluit

De SARC Algemene Raad kijkt met spanning uit naar het vervolg op deze conceptnota. Het al in grote lijnen geschetste nieuwe project zal ontegensprekelijk een meerwaarde betekenen voor het bloeiende deeltijds kunstonderwijs in Vlaanderen. Het is in die mate ambitieus dat we nieuwsgierig zijn naar de geplande financiering ervan, waarbij de raad zijn bezorgdheid wenst uit te drukken dat de lasten, ook al worden ze verdeeld, niet in de eerste plaats op de gebruiker mogen vallen.

De raad geeft hierboven een aantal problematische elementen aan:

- Een globale visie op cultuureducatie in het onderwijsveld moet ontwikkeld worden, waarin het DKO zijn plaats heeft;
- De lerarenopleiding en bijscholing voor het huidige lerarenkorps is essentieel;
- De raad kijkt uit naar de uitwerking van de inbedding in het lokale culturele bestel en regionale samenwerkingsverbanden;
- Er zijn nog heel wat vragen rond inclusie en diversiteit;
- De raad detecteert een spanning tussen actieve en passieve kunstbeoefening/beleving en de taak van het DKO daarin.

Door de grote uitdagingen die de hervormingen opwerpen, is het gevaar reëel dat deze een maat voor niets worden. Spoed omwille van beleidstermijnen zou hierin een slechte raadgever zijn. De SARC Algemene Raad hoopt dan ook dat er bedachtzaam verder wordt getimmerd aan deze hervormingen.

Luk Verschueren, algemeen voorzitter SARC
Iris Van Riet, algemeen secretaris SARC